

**ВИДАТНИЙ КЕРМАНИЧ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ
ВОЛОДИМИР ЩЕРБИЦЬКИЙ І ПИТАННЯ
ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Видатний політичний і державний діяч Володимир Васильович Щербицький, якому в лютому 2013 року виповнилося б 95 років, більше чверті віку обіймав найвищі керівні посади в Українській радянській державі: в 1961–1963 і 1965–1972 роках — голова Ради Міністрів УРСР, а в 1972–1989 роках — перший секретар Центрального Комітету Компартії України. Понад 26 років входив до складу Політбюро ЦК КПРС, у 1974–1988 роках був членом Президії Верховної Ради СРСР. Мудрий, далекоглядний політик, талановитий організатор, патріот-державник, інтернаціоналіст із загостреним політичним чуттям і потужною інтуїцією, чуйний керівник, скромна людина — таким він увійшов в історію.

За час, коли Володимир Щербицький був керманічем радянської України, майже вчетверо зріс її економічний потенціал. Обсяги промислового виробництва збільшились приблизно в п'ять разів, а в галузях, які багато в чому характеризують технічний і технологічний рівень вітчизняної індустрії, таких як електроенергетика — в шість, в машино-, приладобудуванні, металообробці — майже в 12 разів. Продуктивність суспільної праці та реальна заробітна плата зросли більше ніж у 2,5 разу. З багатьох показників розвитку промислового і сільськогосподарського виробництва республіка була на першому чи другому місцях на континенті. Народ України повноправно пишався видатними досягненнями вітчизняних вчених, розвитком самобутньої культури і мистецтва. Чисельність населення України збільшилась з 43,1 млн в 1961-му до 52 млн в 1990-му році, тобто майже на 9 млн осіб.

Радянська Україна — одна з найрозвиненіших республік Союзу РСР входила до першої десятки передових країн Європи. А Володимир Васильович Щербицький був визнаним лідером цієї високорозвинутої держави континенту, знаним у світі державним діячем.

Як член високих державних і партійних органів Союзу РСР В.В. Щербицький займав принципову позицію з усіх питань, що стосувалися інтересів Радянської держави, її складової частини — Української РСР, зміцнення обороноздатності і міжнародних позицій нашої країни.

На фоні того становища, в якому опинилася Україна за 20 з лишком років після проголошення незалежності, те, чого досягла наша республіка за часів В.В. Щербицького — вражає, є свідченням того, який величезний потенціал закладений в українському суспільстві, нашому народі. На жаль, багато чого з досягнутого завдяки самовідданій праці попередніх поколінь під керівництвом Комуністичної партії в ті роки, зокрема унікальний досвід господарювання, успішного вирішення економічних, наукових, соціальних проблем, організації роботи з кадрами, виховання майбутнього покоління, втрачено.

В.В. Щербицький приділяв значну увагу вихованню кадрів в дусі високої відповідальності, творчого, ініціативного ставлення до дорученої справи, непримиренності до недоліків, проявів недисциплінованості і зловживань. Керманич з величезним життєвим і політичним досвідом, він раніше від багатьох у керівництві КПРС усвідомив як необхідність глибоких змін у радянському суспільстві на новому етапі його розвитку, зміцнення в ньому демократичних засад, перебудови системи економічних відносин, повороту економіки до вирішення соціальних проблем, які загострювалися, оновлення радянської федерації, так і фальш горбачовсько-яковлевської так званої «перебудови», яка завершилася антисоціалістичним переворотом, розвалом і знищенням великої радянської союзної держави.

Політикани звинувачували Володимира Васильовича та очолюване ним керівництво Радянської України у тому, що в республіці нібито «гальмувалися перебудовчі процеси», а власне Україна була «заповідником застою». Ці твердження не відповідають дійсності. Звичайно, негативні процеси, які набирали сили в усіх сферах радянського суспільства, не могли не позначитися на житті України. До того ж і в Україні активізувалися деструктивні націонал-радикальні сили, які на першому етапі

під гаслами так званого «Руху за перебудову» виступали нібито за очищення соціалістичної практики від негативних явищ, але вже незабаром, скориставшись діями руйнівників соціалізму в Росії, республіках Прибалтики, відкрито виступили за вихід України з Радянського Союзу і реставрацію капіталізму.

І в тих умовах Центральний комітет Компартії України, уряд радянської України тримали ситуацію в республіці в руках. З урахуванням думок і настанов Щербицького було розроблено розгорнуті програми здійснення радикальних перетворень на соціалістичній основі в економіці, соціальній, гуманітарній та інших сферах, діяльності партійних і державних органів. У горбачовського керівництва КПРС українські ініціативи інтересу не викликали, а через антисоціалістичний переворот і заборону Компартії України здійснити заплановане не вдалося. Який наслідок це мало для країни, для нашого народу, — тепер відомо всім.

Пізнати до кінця усе, що сталося, Володимиру Васильовичу не довелося — він пішов з життя у лютому 1990 року — менш ніж за півроку після виходу на пенсію і за півтора року до подій серпня 1991 року. Але по його доброму імені ще за життя і після смерті цинічно потопталися різного роду переродженці і перевертні. Лише в цьому році вдалося відкрити меморіальну дошку на будинку в Києві, в якому він жив. Як це не дивно, але в столиці немає пам'ятника цьому видатному державному і політичному діячеві, названої його ім'ям вулиці чи площі.

Як член вищих керівних органів Радянської держави і керівник Української радянської республіки, В.В. Щербицький був особисто причетний до ухвалення багатьох рішень з питань міжнародної і оборонної політики СРСР. Кожного разу, коли приймали такі рішення, він приділяв пильну увагу тому, щоб у них враховувалися інтереси України, інших союзних республік.

Великого значення Володимир Васильович надавав добору кадрів для роботи в державних органах і установах, які займалися питаннями зовнішньої політики, якнайповнішому використанню можливостей республіканського Міністерства закордонних справ, наших представництв при міжнародних організаціях (Організація Об'єднаних Націй, ЮНЕСКО, Міжнародна організація праці та ін.) для просування інтересів України, популяризації її досягнень в господарському і соціально-культурному розвитку, роботі з українською діаспорою, зокрема в

Сполучених Штатах Америки і в Канаді. Як глава уряду, він уважно розглядав хід підготовки до участі Радянської України у Всесвітній виставці 1967 року в Торонто (Канада) — склад делегації, визначення колективу митців, зміст нашої експозиції.

Окремо варто сказати про численні зустрічі члена Політбюро ЦК КПРС і Президії Верховної Ради СРСР, Голови Ради Міністрів УРСР, а потім Першого секретаря ЦК Компартії України В.В. Щербицького з державними і політичними діячами інших держав, зарубіжними делегаціями. Тоді була практика, за якою програмами перебування іноземних делегацій, які відвідували Радянський Союз, у багатьох випадках передбачалося відвідання України для ознайомлення з її досягненнями. Володимир Васильович зустрічався, зокрема, з президентом США Річардом Ніксоном (він був у Києві разом з Л.І. Брежнєвим), президентом Французької Республіки Жискарром д'Естеном, президентом Індії Індірою Ганді, прем'єр-міністром Канади П'єром Трюдо, президентом Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії Йосипом Броз Тіто (він теж був разом з Л.І. Брежнєвим), прем'єр-міністром Револьюційного Уряду Республіки Куба, першим секретарем ЦК Компартії Куби Фіделем Кастро, генеральним секретарем ЦК Трудової партії Кореї, президентом Корейської Народно-демократичної Республіки Кім Ір Сеном, президентом Болгарії Тодором Живковим, першим секретарем ЦК Компартії Словаччини Йозефом Ленартом, першим секретарем ЦК Соціалістичної єдиної партії Німеччини Егоном Кренцом, президентом Сирії Хафезом Асадом, президентом Афганістану Бабраком Кармалем та багатьма іншими.

В.В. Щербицький неодноразово бував за кордоном — як у складі союзних делегацій, очолюваних Генеральним секретарем ЦК КПРС, головою Президії Верховної Ради СРСР Л.І. Брежнєвим (Республіка Куба, Угорщина), так і на чолі делегацій (Чехословацька Соціалістична Республіка, Болгарія, Алжирська Народно-демократична Республіка та інші держави).

Варто особливо відзначити перебування Володимира Васильовича в Сполучених Штатах Америки: у 1967 році — на чолі делегації Української РСР на сесії Генеральної Асамблеї ООН, де він виступав як керівник нашої держави, в 1985 році — з офіційним візитом, під час якого відбулася його зустріч і відвертий обмін думками з Рональдом Рейганом. Документи, що відображають перебіг візиту, яскраво свідчать,

з якою гідністю, компетентністю В.В. Щербицький представляв Радянську країну на переговорах. Про те, яке враження справила зустріч на американського президента, свідчить його теплий лист Володимирі Васильовичу.

У зв'язку зі смертю наступного після Л. Брежнєва генерального секретаря ЦК КПРС, голови Президії Верховної Ради СРСР К.У. Черненко візит довелося перервати, програму, якою передбачалося, зокрема, відвідання українською делегацією штату Каліфорнія, скоротити. Прибути на Пленум ЦК КПРС, на якому вирішувалося питання про призначення нового генерального секретаря ЦК КПРС, Володимир Васильович не встиг. Це дало привід для різних тлумачень, оскільки об'єктивно у складі тодішнього Політбюро ЦК КПРС саме він був найбільш підготовлений для того, щоб обійняти посаду лідера КПРС і Радянської держави. На мою думку, участь В.В. Щербицького у Пленумі навряд чи змінила б ухвалене ним рішення, тим паче, що сам Володимир Васильович, наскільки мені відомо, не мав таких амбіцій. Хоча я переконаний: прихід до керівництва союзною державою саме цієї людини привів би до позитивного розвитку нашої країни.

Можу лише сказати: в пам'яті вдячних співвітчизників назавжди збережеться світлий образ і величні звершення вірного сина нашого народу Володимира Васильовича Щербицького.

Анотація. У статті йдеться про видатного політичного й державного діяча Володимира Щербицького, який займав принципову позицію з усіх питань, що стосувалися інтересів Радянської держави, її складової частини — Української РСР.

Ключові слова: політичний діяч, державний діяч, лідер, держава, міжнародна політика, Радянська держава.

Анотація. В статье речь идет о выдающемся политическом и государственном деятеле Владимире Щербицком, который занимал принципиальную позицию по всем вопросам, касающимся интересов Советского государства, ее составной части — Украинской ССР.

Ключевые слова: политический деятель, государственный деятель, лидер, государство, международная политика, Советское государство.

Summary. The article tells about Volodymyr Shcherbytsky, a prominent political and public figure, who took a principled stand on all matters concerning the interests of the Soviet state and its component part the Ukrainian SSR.

Key words: politician, statesman, leader, government, international politics, the Soviet state.

Получено через сопосольство в Вашингтоне
Перевод с английского

Томас Дауни, 2-й округ, Нью-Йорк
Конгресс США
Палата представителей
28 марта 1985 года

Г-ну Владимиру ЩЕРБИЦКОМУ
через Анатолия Добрынина
Посольство Союза Советских
Социалистических Республик,
г. Вашингтон

Уважаемый г-н Щербицкий,

Прежде всего разрешите мне выразить Вам и Вашим соотечественникам глубокие соболезнования в связи с недавней кончиной выдающегося руководителя, президента Константина Черненко.

Хотя программа Вашего недавнего визита не позволила Вам принять мое приглашение на встречу с избирателями моего округа, я знаю, что Вам были известны наши планы в этом отношении. К сожалению, обстоятельства не позволили нам провести эту встречу.

Мои избиратели разделяли чувства разочарования в связи с отменой встречи и просили направить Вам приглашение посетить Лонг-Айленд в будущем. Я надеюсь, в Ваше следующее посещение США в недалеком будущем Вы рассмотрите возможность включить в Вашу программу такую встречу.

Я очень рад, что имел возможность встречаться с Вами в Вашингтоне. Я сожалею, что трагическое событие сократило время Вашего пребывания и надеюсь, что назначение вашего нового руководителя Михаила Горбачева принесет мир и процветание вашей стране и всему миру.

Я с нетерпением буду ждать вестей от Вас и выражаю надежду, что Вы сможете посетить мой избирательный округ Лонг-Айленд.

С уважением,
Томас Дауни,
Член конгресса

Перевел (В. Аверьянов)

04.05.1985

Received through the USSR Embassy in Washington

Thomas Downy,
2nd District, New York
Congress of the USA
House of Representatives
28 March, 1985

To: Vladimir SHCHERBITSKY
via Anatoly Dobrynin
Embassy of the Union of Soviet
Socialist Republics
Washington

Dear Mr. Shcherbitsky,

First of all, allow me to express to you and your compatriots my deep condolences on the recent passing of an outstanding leader, the President Konstantin Chernenko.

Although the program of your recent visit did not allow you to accept my invitation to meet with voters in my district, I know that you knew about our plans in this regard. Unfortunately, the circumstances did not allow us to hold this meeting.

My constituents shared a sense of frustration over cancellation of the meeting and asked me to send you an invitation to visit Long Island in the future. I hope in your next visit to the United States in the near future you will consider to include this meeting in your program.

I am very pleased to have the opportunity to meet with you in Washington. I regret that the tragic event has reduced the duration of your stay, and I hope that the appointment of your new leader Mikhail Gorbachev will bring peace and prosperity to your country and the world.

I am looking forward to hear from you and hope that you will visit my constituency in the Long Island.

Kind regards
Thomas Downy, Congressman

Translated by V. Averianov

04.05.1985

Перевод с английского

БЕЛЫЙ ДОМ
Вашингтон

5 апреля 1985 года

Достопочтенному
Владимиру Васильевичу ШЕРБИЦКОМУ,
Первому секретарю Центрального Комитета
Коммунистической партии Украины,
Киев, Союз Советских Социалистических Республик

Уважаемый г-н Шербицкий,

Я высоко оценил возможность встретиться с Вами и провести откровенный обмен мнениями по вопросам, имеющим важность для советского и американского народов. Я сожалею, что Вашей делегации пришлось сократить свой визит в связи со смертью Председателя Черненко, однако надеюсь, что в будущем у Вас будет возможность познакомиться с Калифорнией и другими частями Соединенных Штатов.

Нэнси и я хотим поблагодарить Вас за красивые подарки, которые Вы нам привезли. Мы искренне признательны за этот Ваш особый жест доброй воли.

С наилучшими пожеланиями Вам и Вашим коллегам,

С уважением,

Рональд Рейган

Перевел:
(Д. Чиквадзе)

THE WHITE HOUSE

WASHINGTON

April 5, 1985

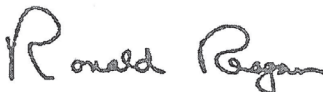
Dear Mr. Shcherbitskiy:

I greatly appreciated the opportunity of meeting you and of having a frank exchange of views on subjects of importance to the Soviet and American peoples. I regret that your delegation had to curtail its visit because of Chairman Chernenko's death, but I hope there will be a future occasion for you to see California and other parts of the United States.

Nancy and I want to thank you for the handsome gifts which you brought for us. We are truly grateful for your special gesture of goodwill.

With our best wishes to you and your colleagues,

Sincerely,

A handwritten signature in dark ink that reads "Ronald Reagan". The signature is written in a cursive style with a large, prominent "R" at the beginning.

The Honorable
Vladimir Vasil'yevich Shcherbitskiy
First Secretary of the Central Committee
of the Communist Party of the Ukraine
Kiev, Union of Soviet Socialist Republics

Georgii KRYUCHKOV,

People's Deputy of Ukraine in the 3rd and 4th Convocations

**VOLODYMYR SHCHERBYTSKYI, AN OUTSTANDING LEADER
OF THE EUROPEAN STATE AND THE FOREIGN POLICY
ACTIVITIES**

Volodymyr Shcherbytskyi, a prominent politician and statesman, who in February 2013 would have turned 95 years, held top power positions in the Ukrainian Soviet Republic for more than a quarter-century. In 1961–1963 and 1965–1972 he was the Chairman of the Council of Ministers of the Ukr.SSR, in 1972–1989 he occupied the position of the First Secretary of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine. For more than 26 years he was a member of the CPSU Politburo, in 1974–1988 he was a member of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR. Wise and far-sighted politician, a talented organizer, patriot, statesman, internationalist with keen political instincts and powerful insight, helpful leader and modest man — with these features Shcherbytskyi went down in history.

During the time, when the V. Shcherbytskyi was at the helm of the Soviet Ukraine, its economic potential increased almost four times. Industrial output grew about five times and in the areas characterizing engineering and technological level of the domestic industry such as electricity it increased six times, mechanical engineering, instrument making, metalworking — almost twelve times. Social labor productivity increased more than 2,5 times, real wages — 2,5 times. The Ukrainian Republic occupied first and second places in the continent by many indicators of industrial and agricultural development. The people of Ukraine were justifiably proud of the outstanding achievements of Ukrainian scientists and of development of unique culture and art. Ukraine's population grew from 43,1 million in 1961 to 52 million in 1990, almost by 9 million people.

The Soviet Ukraine was one of the most developed republics of the USSR and ranked among the top ten leading countries of Europe. Volodymyr Shcherbytskyi was the acknowledged leader of this highly developed country of the continent, a famous statesman in the world.

As a member of supreme state and party bodies of the USSR V. Shcherbytskyi took a principled stand on all matters concerning the interests of the Soviet state and the Ukrainian SSR as its part, strengthening the defense and international position of our country.

In view of the situation, which developed in Ukraine during 20 years of its independence, the achievements of the Republic headed by V. Shcherbytskyi are really impressive testifying to the enormous potential of the Ukrainian society and our nation. Unfortunately, much of what was achieved owing to the dedicated work of the previous generations led by the Communist Party in those years was lost, including the unique experience of management, the successful solution of economic, scientific, social issues, organizing the staff, educating the younger generation.

V. Shcherbytskyi paid great attention to education of cadres in the spirit of high responsibility, creative and proactive implementation of the assigned tasks, the uncompromising attitude to the shortcomings, poor discipline and embezzlements. Leader with the great life and political experience, he earlier than in the leadership of the Communist Party realized the necessity of profound changes in the Soviet society in the new stage of its development, strengthening of democratic principles, restructuring of economic relations, turning the economy to solution of growing social problems, reformation of the Soviet federation and false of the so-called Gorbachev-Yakovlev «perestroika», which ended up by antisocial revolution, collapse and destruction of the great Soviet Union state.

Politicians accused V. Shcherbytskyi and authorities of the Soviet Ukraine led by him in «retarding the restructuring process» and called Ukraine «reserve of stagnation». These allegations are not true. Certainly, the negative processes developing in all spheres of the Soviet society could not but affected the life in Ukraine. Moreover, destructive nationalist-radical forces, «Movement for Perestroika» in the first place, intensified their activities in Ukraine. They were supposed to stand for fighting with negative developments in the socialist society, but soon, taking advantage of activi-

ties of the socialism destroyers in Russia and in the Baltic republics, openly called for Ukraine's withdrawal from the Soviet Union and for the restoration of capitalism.

In those circumstances the Central Committee of the Communist Party of Ukraine, the government of the Soviet Ukraine held a situation in the country in their hands. Comprehensive programs of the radical reformation of the economy on the basis of socialism, improvements in functioning of the state authorities, in the social and humanitarian spheres were developed on the basis of recommendations and advice of V. Shcherbytskyi. However, Gorbachev's leadership of the CPSU was not interested in the Ukrainian initiative, while anti-socialist take-over and ban of the Communist Party of Ukraine prevented from implementation of the planned program. We all witnesses of what finally happened with the country.

V. Shcherbytskyi was not destined to learn the tragedy of what happened — he died in February 1990, in less than six months after retirement and a year and a half before the tragic events of August 1991. His good name was injured during his lifetime and after his death by various turn-coat politicians and shape-shifters. Only this year a plaque was placed on the building in Kyiv, where he lived. It may seem strange, but there is no monument to this outstanding public and political figure in the capital, there is no street or square called after him.

As a member of the senior leadership of the Soviet state and the leader of the Ukrainian Soviet Republic, V. Shcherbytskyi was personally involved in making many decisions on the international and defense policy of the USSR. Whenever such a decision was taken, he paid close attention to taking into account the interests of Ukraine and other republics.

V. Shcherbytskyi attached great importance to staffing of the state authorities involved in foreign policy issues, to the most productive use of the opportunities of the Republican Ministry of Foreign Affairs, our representatives in the international organizations (the United Nations, UNESCO, ILO, etc.), to promotion of the interests of Ukraine, its achievements in economic, social and cultural development, working with the Ukrainian diaspora, particularly in the United States and Canada. As the head of the Government, he supervised preparations for the participation of the Soviet Ukraine in the World Exposition 1967 in Toronto

(Canada) and composition of the delegation, team of artists, the content of our exhibition.

It is worth mentioning numerous meetings of V. Shcherbytskyi as the member of the Politburo and the Presidium of the Supreme Soviet, the Council of Ministers of the USSR and then the First Secretary of the Communist Party of Ukraine with government and political leaders of other countries and with foreign delegations. Then itineraries of the foreign delegations visiting the Soviet Union in many cases included visit to Ukraine to demonstrate its achievements. In particular, V. Shcherbytskyi met with the U.S. President Richard Nixon (he was in Kyiv with L. Brezhnev), the President of France Giscard d'Estaing, the President of India Indira Gandhi, the Prime Minister of Canada Pierre Trudeau, the President Socialist Federal Republic of Yugoslavia Josip Broz Tito (he was also with L. Brezhnev), the Prime Minister of the Revolutionary Government of the Republic of Cuba, the First Secretary of the Communist Party of Cuba Fidel Castro, the General Secretary of the Central Committee of the Workers Party of Korea, the President of the Democratic People's Republic of Korea Kim Il Sung, the President of Bulgaria Todor Zhivkov, the First Secretary of the Communist Party of Slovakia Josef Lenart, the First Secretary of the Central Committee of the Socialist United Party of Germany Egon Krenz, the President of Syria Hafez Assad, the President of Afghanistan Babrak Karmal and many others.

V. Shcherbytskyi visited foreign countries in composition of the Soviet delegation headed by the Secretary General of the CPSU Central Committee, the Chairman of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR L. Brezhnev (Cuba, Hungary), and as the head of the delegations (the Czechoslovak Socialist Republic, Bulgaria, the Algerian People's Democratic Republic and other countries).

A special place is occupied by V. Shcherbytskyi's visits to the United States: in 1967 he led a delegation of the Ukrainian SSR to the UN General Assembly, where he made a speech as the head of our state. In 1985 he was on official visit in the USA, met with Ronald Reagan and held frank exchange of views with him. Documents reflecting the course of the visit clearly indicate dignity and competence with which V. Shcherbytskyi represented the Soviet Union in the negotiations. Warm letter to V. Shcherbytskyi testifies to the impression made by him on the U.S. President.

In connection with the death of K. Chernenko, the General Secretary, the Chairman of the Presidium of the Supreme Soviet the visit of the Ukrainian delegation was interrupted and the program, which provided to visit the State of California, was cut. V. Shcherbytskyi failed to arrive to the Plenum, where the new CPSU General Secretary was elected. This caused various interpretations, as objectively V. Shcherbytskyi as a member of the then Soviet Politburo was most of all prepared to take up the post of the Communist Party and the Soviet State leader. In my opinion, participation of V. Shcherbytskyi in the Plenum would have hardly changed the taken decision, especially because V. Shcherbytskyi, to my knowledge, did not have such ambitions. Although I am convinced that if he had become the leader of the Union State, he would not have allowed such tragic development of the events for our people.

I may only say that Volodymyr Shcherbytskyi, a faithful son of Ukraine, will for ever remain in the memory of grateful countrymen for his great achievements.